

Qərib Mehdi

alsada, aslan bilikli əsgəri yenə bilmir.

Tarixə xeyli sayda əsgər-yazarlar məlumdur. Ernest Heminqueyi, Mixayil Şoloxov, Əbülhəsəni, İsmayıl Şıxlınıq yada salmaq kifayətdir. Hərbiçilər zamanında, yazarlar isə bütün zamanlar üçün qəhrəmandırlar. Haqqında sözaçaçağımız qəhrəman İmam Cəmilli silahla vidalaşsa da, qələmlə sonacan birsiradadır.

Onun nəsi məne daha yaxındır – belkə, nasir olduğum üçün. Yeri gəldikcə, mənonun müharibə mövzulu əsərlərindən, səfər təəssüratlarından, xatiyələrindən sözaçmışam. Onun qarşında dayanan, yenice oxucu görüşünə gələn «Yaddaşımnağrılar» romanı da bu qəbildəndir.

«Elm və təhsil» nəşriyyatında çap olunan «Yaddaşımın ağrıları» kitabının(-2024) nəfis şəkildə hazırlanması diqqəti cəlb edir. Kitabın redaktorluğu bəndənizə –məne etibar edilmişdir. Təcrübəli ədəbiyyatşünas-jurnalist Firəngiz İdrisqızınınromana ön söz yazması («Ağrı, sevincli yaddaşın izi ilə») oxucuya yaxşı bələdçilikdir. Uğur əsasən bir nəsnə ilə bağlıdır: gerçəyi yazanda, quramadan uzaq duran-

daha geniş, ətraflı formada əks olunmaq-la(Billurə və Salehin məhəbbəti formasında) müəllifin xatiyə zəncirini yeni incilər-zənginləşdirmişdir.

Beli, ilk məhəbbət insan həyatında özünün əbədi silinməz izlərini buraxır.Yazıçı isə bu izləri zaman-zaman öz əsərlərində xatırlatmaqla sanki təsəlli tapır.

Romanın başlanğıcında baba, nəvə münasibətlərinə xeyli yer verilir. İmam Cəmillinin romanındakı Saleh baba ilə nəvələrinin xüsusi ilə təbiət mövzusunda söhbətləri, babanın nəvəsinə hiss olunmadan aşladığı təbiətə və zəhmətə məhəbbət təbiiyyəsi ilə bağlı səhnələri xüsusi maraqla oxunur. «Dövlətdə dəvə, övladda nəvə» xalq məsəli elə-bələ, nahaqdan yaranmayıb və bu məhəbbəti, bu ünsiyyəti xüsusihəvəslə qələmə alan İmam Cəmillini bir baba kimi alqışlamaq olar.

Romanın baş qəhrəmanı Saleh həyat yollarında ən müxtəlif mərhələlərdən keçir və hər bir sahədə özünəməxsus mərdliyi, cəsarəti, işgüzarlığı ilə diqqəti çəkir.

Saleh harada olursa-olsun, harada yaşayır-yaşasın, işləyir-işləsin, hamının rəğbətini qazanır. Sanki o, hara gedir-getsin, nailiyyətlər, qələbələr onunla qoşaaddımlayır. Ətrafındakı insanlar həm xaricən, həm də daxilən gözəl olan bu insanıncazibəsinə düşür, onunla dostluq etmək, ona yaxın olmaq istəyirlər. Yəni, əslində, ikməhəbbəti olan Billurə ilə bağlı dərindən istisna etsək, Salehin həyatında elə birçətinlik, elə bir ağır faciə ilə rastlaşmırıq. Bəs müəllif niyə öz əsərinin adını «Yaddaşımın ağrıları» qoyub? Bu, Salehin yalnız özünün deyil, hər kəsin dərindən, ağır-acılarına böyük həssaslıqla yanaşmasından irəliləyir.

Salehin Birinci Qarabağ müharibəsində iştirakı ilə bağlı epizodlar, torpaqlarımız 30 illik işğal altında olarkən onun keçirdiyi iztirablar bu həssaslığın göstəricisidir. Saleh Vətən torpaqlarının işğal altında olmasını qəbullana bilmir, həttabu hal onda elə bir sarsıntı yaraıdır ki, televizorda «Qarabağ Şikəstəsi» səslənərkən əsəbiliklə televizoru söndürüb deyir: «Qarabağ işğal altında ikən bizim «Qarabağ Şikəstəsi»ni dinləməyə haqqımız yoxdur!».

Nəhayət, qələbə soraqlı İkinci Qarabağ müharibəsinin başlanması onundöyüşkən ruhunu dirçəldir; yaşlı, xəstə olmasına baxmayaraq o da döyüşə getməyə canatır.

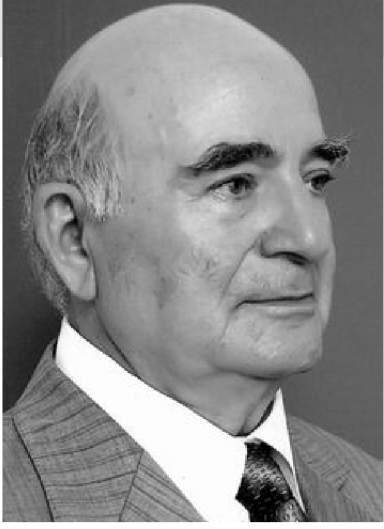
Oğlunun da iştirak etdiyi İkinci Qarabağ müharibəsində Salehin Vətən torpaqlarının işğal altında olması ilə bağlı dərindən (bu, həm də ümumxalq dərdi idi)son qoyulur.

Qazi oğlunun Türkiyəyə mülaliyyəyə göndərilməsi isə onun şəxsi qəlb yarısına daməlhem olur.

Oxucuların nəzərinə çatdıraq ki, Salehin yaddaşında ilk gəndik dövründən izsəlan, hicranla bitən nakam məhəbbət yarası, sonralar Reyhanla evlənməyi sayəsində qaysaqılansa da, hələ sovet dövründə Bolqarıstana turist səfəri zamanı türk qızı Fulya ilə tanışlığı, bu tanışlığın sevgiyə çevrilməsi və bu sevginin də hicranla nəticələnmədiyini ağrılara səbəb olmuşdu.

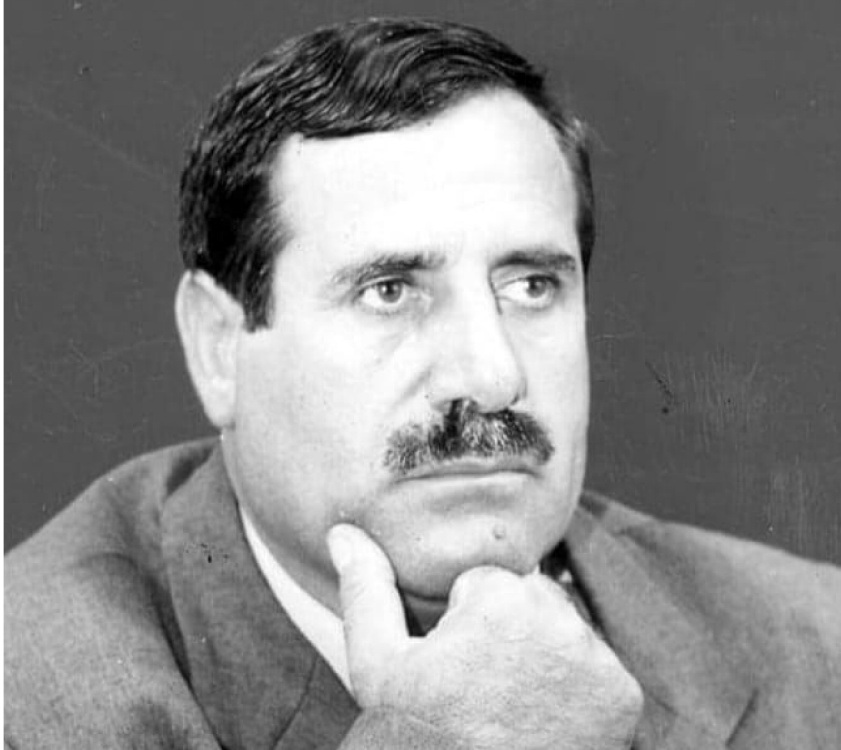
İlk məhəbbətindən fərqli olaraq, burada hicrana ölüm deyil, sərhədlər, ölkələrinfərqli siyasi sistemləri səbəb olmuşdu. Nəhayət, xalqın həyatında baş verən böyükiçtimai-siyasi dəyişikliklər, müstəqillik, Azərbaycan-Türkiyə qaradaşlıq əlaqələrinin yaranması Saleh-Fulya məhəbbətinin meyvəsi olan həkim qız Piranla, Salehin Türkiyədə mülaliyyə alan döyüşçü oğluna qarşılaşması Salehin bu ağrılarında dason qoyur. Salehin iki övladının görüşü, iki ailənin birləşməsi – qovuşması ilə nəticələnir.

Bu roman böyük maraqla oxunur, ancaq iri həcmli bu əsər müəyyən qüsurlarda xali deyil. Əsərdə konfliktlərin, ideya çarpışmalarının az olması (cəbhə səhnələri istisnadır) arzu olunur deyil. Onu da deyək ki, müəllifin fərdi həqiqəti ümumi həqiqəti(mütləq həqiqətin) nəzərə almış olsaydı, əsər daha çox qazanmış olardı. Bununla belə, bu ötür iradlar kitabın yaxşı oxunmasına maraqla azaltılır.

Yazıçı, şair, döyüşçü İmam Cəmillini özümü tanıdığım kimi tanıyıram. Xeylisayda kitabların, şeir və poemaların, hekayə, povest və romanların müəllifi olan İmam Cəmilli Aşiq Ələsgərin ibarəsinə desək, dolu bir ömrü 70-in sərhəddinə çatdıra bilər. Bu doluluqda nələr yoxdur?! Vəziyyəti lazımcına anlatmaq üçün sözünəsl mənasında fikrə açar sayılacaq «keşməkeşli» i-

Dolu ömrün fraqmentləri İmam Cəmilli – 70

fadəsinə ehtiyac duyulur. Bu ömrüdə sevinc qəderinə görünməsə də, əzab üstünlüyünü saxlayıb. Aqılların dediyikimi, onun bir əlində qələm, bir əlində silah ağ günümüz uğrunda mübarizə aparıb. Müharibə veteranı kimi şərəfli ad daşıyan İ. Cəmilli əvvəlcə Əfqanıstanda, sonra Qarabağda erməni işğalçılarına qarşı mübarizə aparmışdır.

Dəfələrlə ölümü yenə bilmiş, dəfələrlə düşməne qalib gəlmiş və qazilikəcalığına yüksəlmişdir.

Çoxlarından fərqli olaraq, o, mövzu axtarışına çıxmır. İmam mövzularınıçindədir. Gördüklerini, iştirakçısı olduqlarını, müşahidə etdiklərini yazsa, bəsidir. Necə ki, içindən keçib gəldiyi hadisələri bir uodan qələmə alır. Bunun nəticəsi olaraq, qələmdaşımız oxucularına şeirli-nəsrli 19 kitab bəxş etmişdir.

O, iki silahından birini – sinəsinə sıxdığı avtomatı «istefaya» göndərib. İkincisilahı olan qələmi isə ömrünün axırınaacan onunladır. Çünki insanlara, cəmiyyətdəyəcəkləri çoxdur. Görən, hadisənin iştirakçısı olan qələm sahibi öz oxucusunuinandıra bilər.

Dünənki döyüşçü bu gün müharibə ilə vidalaşsa da, insanlığın qənimi olan mənhus olay, yeri gəldikcə, onu narahət edir, sınağa çəkir. Müharibənin özü elə qançanağı olan bir dövlətdir. Yazıçı bu zorakı dövlətin «səfirini» – qəlpəsini bədənindəgəzdirməkdədir. «Səfir» vaxtaşırı təmsil elədiyi varlıqdan ölüm havalı tapşırıq

daoxucu əsərə könül açır. «Yaddaşımın ağrıları» romanı səsləndirdiyimiz fikri təsdiq edir.

İmam Cəmillinin 70 illik yubileyinə qələm dostlarının, oxucularının həresi bir-hədiyyə ilə gəlib. Bu sahədə müəllif də əzizlərindən geri qalmayıb. O, ömürbayramına özünün yeni əsəri – «Yaddaşımın ağrıları» romanı ilə gəlib. Belə təbrik təbiilliyinə görə başqa təbriklərdən heç də geri qalmır.

İmamın yeni əsərində hadisələrin proporsiyası – dinc və müharibə dövrünün-hadisələrinin nisbəti pozulmayıb, necə deyirlər, bir-birilə uzlaşır, bir-birini tamamlayır.

Əsərin adının birinci şəxsin adından verilməsi təsadüfi deyil. Əslində, bu əsərbaşdan-ayağa müəllifin özünün həyatda üzleşdiyi, müşahidə etdiyi, ağır vəsevində-rini qəlbindən keçirdiyi hadisələrin bədi i-fadəsidir. Roman janrına görə müəyyən qədr avtobiografik xüsusiyyətlərlə seçiyyələ-nir. Əsərin qəhrəmanı Salehobrazı arxasında biz məhz İmam Cəmillinin özünə məxsus olan real faktları, bu faktların yazıçı həyatında oynadığı rolun ifadəsinə görürük.

Romanın müəyyən hissəsində Saleh kənd mühitində böyüyüb tərbiyə almış, safduygularla yaşayan bir gənc kimi təsvir olunur. Salehin ilk məhəbbəti ilə bağlı səhnələr bizim yadımıza onun digər əsərlərindəki nakam məhəbbət mövzularınıxatırladır. Bu nakam məhəbbət tarixçəsi haqqında yaddaşında ağrıli iz buraxanxatirələr İmam Cəmillinin yeni romanında